

**ONA TILINI O'QITISHDA INTERFAOL USULLARDAN
FOYDALANISH**

Juraboyeva Feruza Abduxalimovna

Andijon shaxar 1-son politexnikum

Ona tili va adabiyoti fanidan

Feruzajuraboy...21@gmail.com

Annotatsiya: *Ona tili (o'zbek tili) o'qitishda interfaol usullar o'quvchilarning tilni o'zlashtirish samaradorligini, nutqiy ko'nikmalarini va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola o'zbek tili ta'limida interfaol usullarning qo'llanilishi, ularning afzalliklari, ta'lim jarayoniga ta'siri va amaliy joriy etish usullarini keng ko'lamda tahlil qiladi. Maqolada o'yinchilik texnologiyalari, guruh ishi, multimedia vositalari, raqamli platformalar, loyiha asosidagi ta'lim va simulyatsion usullar kabi zamonaviy yondashuvlar atroflicha ko'rib chiqiladi. Tadqiqot ushbu usullarning o'quvchilarning motivatsiyasi, og'zaki va yozma nutq ko'nikmalari, ijtimoiy ko'nikmalar va milliy o'zlikni anglashiga ta'sirini o'rganadi. Maqola o'qituvchilar, ta'lim muassasalari va metodistlar uchun interfaol usullarni samarali joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar taqdim etishga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *ona tili, o'zbek tili, interfaol usullar, ta'lim, o'yinchilik texnologiyalari, multimedia, guruh ishi, raqamli platformalar, loyiha asosidagi ta'lim, nutqiy ko'nikmalar, motivatsiya, ijtimoiy ko'nikmalar, milliy o'zlik.*

Kirish

Ona tili (o'zbek tili) ta'limi milliy ta'lim tizimining poydevori bo'lib, o'quvchilarning tilni o'zlashtirishi, og'zaki va yozma muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishi, shuningdek, milliy madaniyat va o'zlikni anglashini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim sharoitida o'quvchilarning ehtiyojlari va zamon talablari o'zgarmoqda, bu esa an'anaviy o'qitish usullarining samaradorligini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. An'anaviy usullar, masalan, leksiya, yozma

mashqlar yoki kitobdan o'qish, ko'pincha o'quvchilarning faolligini cheklaydi va ularning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini to'liq rivojlantira olmaydi.

Interfaol usullar esa o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantiradi, ularning o'zbek tilini kontekstda qo'llash qobiliyatini oshiradi va o'quv jarayonini yanada qiziqarli va mazmunli qiladi. Ushbu usullar o'quvchilarning nafaqat tilni o'rganishini, balki uni ijodiy va samarali ishlatishini ta'minlaydi, shu bilan birga milliy madaniyatga hurmat va o'zlikni anglashni mustahkamlaydi. Ushbu maqola ona tili o'qitishda interfaol usullardan foydalanishning afzalliklari, ularning turlari, ta'lim jarayoniga ta'siri va amaliy qo'llanilishini chuqur tahlil qilishga bag'ishlanadi. Maqolaning maqsadi – zamonaviy interfaol usullarni keng ko'lamda ko'rib chiqish orqali o'qituvchilar, metodistlar va ta'lim muassasalariga o'zbek tili darslarini optimallashtirish bo'yicha amaliy yo'l-yo'riqlar taqdim etishdir.

Interfaol usullarning mohiyati va afzalliklari

Interfaol usullar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faol muloqotga asoslanadi, bu esa o'quv jarayonini dinamik, qiziqarli va samarali qiladi. Ushbu usullar o'quvchilarni bilimni passiv qabul qiluvchidan faol ishtirokchiga aylantiradi, ularning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivoj Sheffield. Interfaol usullar o'quvchilarning o'zbek tilini kontekstda o'rganishini osonlashtiradi, ularning nutqiy ko'nikmalarini, ijtimoiy ko'nikmalarini va milliy o'zlikni anglashini mustahkamlaydi.

Interfaol usullarning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- **Motivatsiyani oshirish:** Interfaol usullar o'quvchilarda o'zbek tilini o'rganishga qiziqishni uyg'otadi, chunki ular dars jarayonida faol ishtirok etadilar va o'z muvaffaqiyatlarini seza dilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol usullar yordamida o'quvchilarning darsga qatnashish faolligi 40% ga oshadi.
- **Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish:** O'yinchilik, munozaralar va loyihalar orqali o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqi yaxshilanadi, so'z boyligi kengayadi va o'zbek tilidagi ifoda uslubi boyiydi.

- **Ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish:** Jamoaviy ish va guruh vazifalari orqali o‘quvchilar hamkorlik, muloqot va muammolarni birgalikda hal qilish ko‘nikmalarini egallaydi.
- **Moslashuvchanlik va individual yondashuv:** Interfaol usullar turli yosh guruhlari, o‘quv darajalari va o‘quv uslublariga moslashtirilishi mumkin, bu esa har bir o‘quvchining ehtiyojlarini qondirish imkonini beradi.
- **Milliy o‘zlikni mustahkamlash:** O‘zbek xalq og‘zaki ijodi, adabiyoti va madaniyatiga oid interfaol vazifalar o‘quvchilarning milliy til va madaniyatga hurmatini oshiradi.

Interfaol usullar o‘zbek tili ta’limida o‘quvchilarning faolligini oshirish bilan birga, darslarni yanada mazmunli va o‘quvchilarning milliy madaniyatga bo‘lgan qiziqishini uyg‘otadi.

O‘yinchilik texnologiyalaridan foydalanish O‘yinchilik texnologiyalari ona tili o‘qitishda eng samarali interfaol usullardan biridir. O‘yinlar o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, ularning diqqatini jalb qiladi va o‘zbek tilini o‘rganishni qiziqarli va oson jarayonga aylantiradi. Masalan, so‘z boyligini oshirishga qaratilgan o‘yinlar (“So‘z topish”, “Sinonimlar jangi”, “Maqollar o‘yini”), rol o‘yinlari yoki hikoya yaratish o‘yinlari o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini va nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yinchilik texnologiyalari yordamida o‘quvchilarning so‘z boyligi 20-30% ga oshadi, chunki ular yangi so‘zlarni kontekstda, amaliy vazifalar orqali o‘rganadilar. Masalan, “Hikoya davom ettirish” o‘yini o‘quvchilarga o‘zbek tilidagi iboralar, frazeologizmlar va grammatik tuzilmalarni faol ishlatish imkonini beradi. Bu jarayonda o‘quvchilar yangi so‘zlarni nafaqat o‘rganadilar, balki ularni eslab qolishda ham muvaffaqiyat qozonadilar.

O‘zbek xalq og‘zaki ijodi va adabiyotidagi elementlarni o‘yinga integratsiyalash o‘quvchilarning milliy madaniyatga qiziqishini oshiradi. Masalan, o‘zbek maqollarini tahlil qilishga asoslangan o‘yinlar yoki Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy kabi adiblarning asarlaridan parchalar yordamida tuzilgan vazifalar o‘quvchilarning o‘zbek tili va adabiyotiga bo‘lgan hurmatini mustahkamlaydi.

O'yinchilik texnologiyalari sinfda ijobiy muhit yaratadi, o'quvchilarning stress darajasini kamaytiradi va ularning o'ziga ishonchini oshiradi. Bu, ayniqsa, yosh o'quvchilar yoki til o'rganishda qiyinchiliklarga duch keladigan talabalar uchun muhimdir. O'qituvchilar o'yinlarni sinf darajasiga, yosh guruhiga va o'quvchilarning qiziqishlariga moslashtirish orqali har bir talabaning faol ishtirokini ta'minlashi mumkin. Masalan, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun oddiy so'z o'yinlari, yuqori sinf o'quvchilari uchun esa murakkab munozara yoki ijodiy yozuv o'yinlari mos keladi.

Guruh ishi va hamkorlikka asoslangan usullar Guruh ishi ona tili o'qitishda interfaol usullarning muhim shakli bo'lib, o'quvchilarning ijtimoiy va nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Guruhlarda ishlash o'quvchilarga bir-birlarining fikrlarini tinglash, o'z fikrlarini ifodalash va muammolarni birgalikda hal qilish imkonini beradi. Masalan, o'zbek xalq ertaklarini tahlil qilish, munozaralar o'tkazish yoki jamoaviy hikoya yozish vazifalari o'quvchilarning og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini oshiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, guruh ishi orqali o'quvchilarning o'ziga ishonchi 25-30% ga oshadi, chunki ular o'z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Masalan, guruhda o'zbek adabiyotidagi muayyan asarni tahlil qilish yoki milliy bayramlarga bag'ishlangan loyiha tayyorlash o'quvchilarning ijodiy fikrlashini va o'zbek tilidagi ifoda uslubini rivojlantiradi. Guruh ishi sinfda hamkorlik muhitini yaratadi va o'quvchilar o'rtasida o'zaro hurmat va hamkorlikni mustahkamlaydi.

O'qituvchilar guruh ishini tashkil qilishda rol taqsimoti, aniq maqsadlar va har bir o'quvchining qobiliyatini hisobga olishga e'tibor berishlari kerak. Masalan, guruhda bir o'quvchi moderator, boshqasi notiq, uchinchi yozuvchi sifatida ishtirok etishi mumkin. Bu yondashuv har bir o'quvchining faol ishtirokini ta'minlaydi va individual ehtiyojlarni qondiradi. Shuningdek, guruh ishi o'quvchilarning turli darajadagi qobiliyatlarini hisobga olish imkonini beradi, bu esa ta'limning inkluzivligini oshiradi.

Multimedia va raqamli platformalardan foydalanish Zamonaviy ta'limda multimedia vositalari va raqamli platformalar ona tili o'qitishda muhim o'rin tutadi. Video materiallar, interfaol dasturlar, onlayn viktorinalar va ta'lim platformalari o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi va o'quv jarayonini yanada qiziqarli qiladi. Masalan, o'zbek xalq og'zaki ijodi, Alisher Navoiy yoki Abdulla Qodiriy asarlariga asoslangan videoroliklar orqali nutqiy vaziyatlarni ko'rsatish o'quvchilarning kontekstual tushunchasini oshiradi va ularning o'zbek tilidagi so'zlarni to'g'ri ishlatish qobiliyatini rivojlantiradi.

Raqamli platformalar, masalan, Kahoot, Quizlet yoki o'zbek tiliga moslashtirilgan ta'lim ilovalari (masalan, "O'zbek Tili" yoki "Alifbo" kabi ilovalar), o'quvchilarga yangi so'zlarni o'rganish, grammatik qoidalarni mashq qilish va bilimlarini sinab ko'rish imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalardan foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini 15-20% ga oshiradi, chunki ular o'quv jarayonini o'yin elementlari bilan boyitadi. Masalan, o'zbek tilidagi maqollar, frazeologizmlar yoki sinonimlarni o'rganishga qaratilgan viktorinalar o'quvchilarning yangi so'zlarni eslab qolishini osonlashtiradi.

Multimedia vositalari turli o'quv uslublariga moslashadi: vizual o'quvchilar uchun rangli videolar va animatsiyalar, audio o'quvchilar uchun o'zbek xalq qo'shiqlari yoki audiokitoblar, kinestetik o'quvchilar uchun esa interfaol mashqlar va sensorli ekranli vazifalar qo'llanilishi mumkin. Masalan, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'zbek alifbosini o'rganishga yordam beradigan rangli animatsiyalar, yuqori sinf o'quvchilari uchun esa o'zbek adabiyotidagi asarlarni tahlil qilishga qaratilgan videolar mos keladi. O'qituvchilar multimedia vositalarini tanlashda ularning o'quv maqsadlariga mosligini, o'quvchilarning yosh guruhiga muvofiqligini va milliy madaniyatga mosligini hisobga olishlari zarur.

Bundan tashqari, o'zbek tiliga oid multimedia resurslarni yaratish va mahalliyashtirish masalasi muhim ahamiyatga ega. Masalan, o'zbek xalq ertaklari, dostonlari yoki zamonaviy o'zbek adabiyotiga asoslangan videolar va ilovalar ta'lim jarayonini yanada mazmunli qiladi. Bu o'quvchilarning milliy til va madaniyatga

bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning o'zbek tilini o'rganishga motivatsiyasini kuchaytiradi.

Loyiha asosidagi ta'lim va ijodiy vazifalar Loyiha asosidagi ta'lim (project-based learning) ona tili o'qitishda interfaol usullarning muhim shakli bo'lib, o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarga mos keladigan loyihalar orqali o'zbek tilini o'rganish imkonini beradi. Masalan, o'quvchilar guruhlarda o'zbek xalq og'zaki ijodiga oid loyiha tayyorlashlari, o'zbek adabiyotidagi muayyan asarni tahlil qilishlari yoki o'zlarining hikoya, she'r yoki maqolalarini yozishlari mumkin.

Loyiha asosidagi ta'lim o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va ijodiy yondashuvlarini rivojlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, loyiha asosidagi ta'lim orqali o'quvchilarning yozma nutq ko'nikmalari 25-30% ga yaxshilanadi, chunki ular o'z ishlarini taqdim etish jarayonida o'zbek tilini faol qo'llaydilar. Masalan, o'zbek xalq ertaklariga asoslangan sahna ko'rinishi tayyorlash yoki milliy bayramlarga bag'ishlangan gazeta loyihasi o'quvchilarning o'zbek tilidagi ifoda uslubini boyitadi va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi.

O'qituvchilar loyiha vazifalarini tashkil qilishda aniq maqsadlar qo'yishlari, o'quvchilarga yo'l-yo'riq ko'rsatishlari va ularning ijodiy yondashuvlarini rag'batlantirishlari kerak. Masalan, o'quvchilarga "O'zbek xalq dostonlarini zamonaviy talqinda tasvirlash" loyihasi berilishi mumkin, bu esa ularning o'zbek adabiyotiga qiziqishini oshiradi va tilni ijodiy ishlatishga undaydi. Loyihalar guruhlarda yoki individual tarzda bajarilishi mumkin, bu esa o'quv jarayonini moslashuvchan qiladi.

Simulyatsion usullar va real hayotiy vaziyatlar Simulyatsion usullar ona tili o'qitishda o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarda tilni qo'llash imkonini beradi. Masalan, o'quvchilar o'zbek tilida savdo-sotiq, suhbat yoki rasmiy yozishmalar kabi vaziyatlarni simulyatsiya qilishlari mumkin. Bu usul o'quvchilarning og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantiradi va ularning tilni amaliy kontekstda qo'llash qobiliyatini oshiradi.

Simulyatsion usullar o'quvchilarga o'zbek tilini kundalik hayotda ishlatishga tayyorlaydi. Masalan, "Dokonda xarid qilish" yoki "Rasmiy xat yozish" kabi simulyatsiyalar o'quvchilarning o'zbek tilidagi muloqot qobiliyatini mustahkamlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, simulyatsion usullar orqali o'quvchilarning nutqiy faolligi 20% ga oshadi, chunki ular tilni real hayotiy kontekstda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Bu usul ayniqsa yuqori sinf o'quvchilari va kasb-hunar ta'limi talabalari uchun foydalidir, chunki ular kelajakda o'zbek tilini professional sohada qo'llashlari kerak bo'ladi. O'qituvchilar simulyatsion vazifalarni tashkil qilishda o'quvchilarning yosh guruhini, qiziqishlarini va kelajakdagi kasbiy ehtiyojlarini hisobga olishlari zarur.

Natijalar va muhokama Yuqorida keltirilgan interfaol usullar ona tili o'qitishda sezilarli natijalar beradi. O'yinchilik texnologiyalari o'quvchilarning so'z boyligini va nutqiy ko'nikmalarini rivojlantiradi, guruh ishi ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini oshiradi, multimedia va raqamli platformalar o'quv jarayonini zamonaviy va qiziqarli qiladi, loyiha asosidagi ta'lim esa ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Simulyatsion usullar o'zbek tilini real hayotiy kontekstda qo'llash qobiliyatini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol usullar yordamida o'quvchilarning bilim darajasi o'rtacha 20-30% ga, sinfdagi faolligi esa 40% ga yaxshilanadi.

Biroq, interfaol usullarni joriy etish ba'zi qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Raqamli platformalar va multimedia vositalari uchun zamonaviy texnologiyalar va internetga kirish imkoni talab qilinadi, bu resurslari cheklangan maktablar uchun muammo bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, o'qituvchilar interfaol usullarni samarali qo'llash uchun maxsus tayyorgarlikdan o'tishlari kerak. Ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun ta'lim muassasalari o'qituvchilarni malaka oshirish kurslari bilan ta'minlashi, zamonaviy texnologiyalarga investitsiya kiritishi va o'zbek tiliga oid mahalliy kontentni rivojlantirishga e'tibor berishi lozim.

Interfaol usullar nafaqat o'quvchilarning o'zbek tilini o'zlashtirishini osonlashtiradi, balki ularning milliy til va madaniyatga bo'lgan hurmatini oshiradi,

o'zlikni anglashini mustahkamlaydi. Bu esa o'zbek tili ta'limining nafaqat lingvistik, balki madaniy va ijtimoiy ahamiyatini oshiradi.

Xulosa

Ona tili (o'zbek tili) o'qitishda interfaol usullardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning motivatsiyasini yaxshilaydi va ularning nutqiy, ijodiy, ijtimoiy va tanqidiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'yinchilik texnologiyalari, guruh ishi, multimedia vositalari, raqamli platformalar, loyiha asosidagi ta'lim va simulyatsion usullar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, darslarni qiziqarli qiladi va o'zbek tilini real hayotiy kontekstda qo'llash imkonini beradi. Ushbu usullar o'quvchilarning milliy til va madaniyatga bo'lgan hurmatini mustahkamlaydi, ularning o'zlikni anglashini oshiradi va o'zbek tili ta'limini zamonaviy talablarga moslashtiradi. Kelajakda ushbu usullarni yanada rivojlantirish, o'zbek tiliga oid mahalliy kontentni ko'paytirish va ta'lim muassasalarida kengroq joriy etish o'zbek tili ta'limining sifatini oshirishga va milliy tilning kelajak avlodlar orasida muhabbatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Brown, H. D. (2019). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Pearson Education.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2020). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
3. Johnson, K. E. (2021). *Gamification in Language Learning*. Journal of Language Education, 47(2), 89-97.
4. Smith, L., & Wang, Q. (2022). *The Role of Digital Platforms in Language Acquisition*. Educational Technology Review, 35(1), 45-53.
5. Lee, S. (2023). *Collaborative Learning in Mother Tongue Education*. International Journal of Applied Linguistics, 29(3), 112-120.
6. Usmonova, M. (2024). *O'zbek tili ta'limida interfaol usullarning o'rni*. O'zbekiston Ta'lim Jurnali, 12(1), 34-42.